

Մուրատեան հաստատեալ է ի պաշտօման Առաջնորդութեան Հայոց Ատրպատականի:

Երջանկացեալ Որդեակ,

Հրաման տուք համայն հիմնարկութեանց Պետութեան, զի ամենայն պաշտօնեայք ծանիցեն զԵղիշէ Ծ. վարդապետն Փոխանորդ Նորին Սրբութեան և Առաջնորդ Աարքապատականի. եւ զինչ խնդիրք նորա իցեն և միջնորդութիւնք, յանձն առնել նմա վճռել համաձայն օրինաց իւրեանց, և լիցին նոքա ընդունելի ի Մէնջ, պարտադիր, և իրրեւ պարտականութիւն Ձեր:

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ Հ. ԱՐՄԷՆ ԱՅՏՆԵԱՆ

† Յուլիսի 21-ին, գիշերը, յանկարծական մահուամբ կնքեց իւր մահկանացուն Վիեննայի Մխիթարեան միաբանութեան արքահայր Գեր. Արսէն արքեպիսկոպոս Ա. յանեան: Ա. յապիտով մի տարուայ ընթացքում՝ երկու Մխիթարեան միաբանութիւններն ևս զրկուում են իրենց ամենապատկառելի ներկայացուցիչներից, իսկ Հայ գրականութիւնը Հ. Ալիշանի մահից յետոյ երկրորդ մեծ կորուսան է ունենում, զրկուելով աշխարհաբար հայերէնին քերականութիւն տուող մեր ժամանակի ամենանշանաւոր հայագէտից:

Գեր. Ա. յանեանը ծնուել էր 1825 թուի յունուար 7-ին Կ. Պոլսում: Ակորնական կրթութիւնը նա ստացել է Կ. Պոլսի Մխիթարեանց դպրոցում: Նորա ուսուցիչներից և զել է Հ. Զալխեանը, իսկ աւագ ընկերներից Հ. Գաթրճեանը, որի հետ նա շատ է աշխատել ոսկեդարեան զբարարի վերայ:

Վիեննայի Մխիթարեան ուխտի մէջ մտել է նա 1842 թուին: Ա. յդ թուից ի վեր հանդուցեալը թէ զանազան

վարչական պաշտօններ է վարել նոյն վանքում և թէ դիտական աշխատութիւններ ի լոյս հանել, որոնց մէջ նշանաւորագոյնն է նորա կազմած քննական փերականութիւնը. 1886 թ.ին նա ընտրուել է ընդհանրական արքայ նոյն միաբանութեան, որից յետոյ՝ զբաղուած լինելով վարչական գործերով, դիտական նշանակութիւն ունեցող կարեւոր երկեր չի տուել:

Այնպէս որ Հ. Արսէն Այտնեանի անուան պատիւ բերող գլխաւոր գործը կը մնայ յիշեալ «Քննական Փերականութիւն»-ը: Այդ գիրքը երկարատե և բարեխիղճ ջանքերի և մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան արդիւնք է, որ լոյս տեսաւ այն ժամանակ, երբ ամէնից աւելի անհրաժեշտ էր վերջ տալու աշխարհաբարեան և գրաբարեան կուսակցութիւններին միմեանց դէմ մղած պայքարին: Գրաբարեանները աշխարհիկ լեզուի գոյութեան իրաւունքը գրականութեան մէջ մերժում էին: Հ. Այտնեանը, որ քաջ գիտէր զբարարը ուսումնասիրեց նաեւ աշխարհիկ լեզուի հիմունքը և այն եզրակացութեան եկաւ, թէ պէտք է աշխարհաբարը գրական լեզու դարձնել՝ զտելով ու ձոխացնելով գրաբարի խոր ուսումնասիրութեամբ: Այդ եզրակացութիւնը այնքան ճիշտ և գիտնականօրէն ապացուցած էր, որ դուրանով վճիռը դրած համարուեցաւ և պայքարը վերջացած: Ահա այդ պործն էր, որ Հ. Այտնեանի անունը հռչակեց և որ դեռ երկար ժամանակ իր նշանակութիւնը կունենայ, վկայելով հեղինակի լեզուագիտական հմտութեան և պայծառ ըմբռնողութեան մասին:

Գեր. Այտնեանի համար ոչ պակաս պատուաբեր է նորա 14 տարուայ երկարատե արքայաբնութիւնը. բաւական է յիշել միայն, որ նորա օրով սկսեց հրատարակուել հայերի մէջ միակ բանասիրական լուրջ թերթը՝ Վիեննայի Մխիթարեանց «Հանդէս Ամսօրեան», նորա օրով էր, որ Վիեննայի միաբանութիւնը բարձր գիրք ձեռք բերեց հայ և օտարազգի բանասէրների աչքում և գերազանցեց, կարելի է ասել, Վենետիկի իւր քոյր միաբանութիւնից, երբ այդ միաբանութեան մէջ երեւացին Տաշեանի, Գալէմքարեանի և Մենէ-

վիշեանի նման զիտնական երիտասարդ անդամներ: Այս խնդրում Արբաշայր Այտնեանի արժանիքն այն է եղել, որ գիտցել է միաբանութեան զիտնական անդամներին առաջ քաշել, քաջալերել և միջոց տալ, որ նոքա կարողանան իրենց քանքարը շահեցնել յօգուտ հայազիտութեան:

Գեր. Այտնեանը ունեցել է նաև նկարչութեան և երաժշտութեան շնորհք, բայց այդ հարկաւ երկրորդական տեղ է բռնում: Առանձնապէս զնահատութեան արժանի է այստեղ նորա այն ձգտումը, որով ձգտել է հայ—եկեղեցական երգեցողութիւնը զտելու օտարամուտ տարրերից և կանոնաւորելու:

Իբրև անձնաւորութիւն Հ. Այտնեանը եղել է ազնուասիրտ, լուրջ և պատկառելի, ինչպէս վկայում են նորա հեռանձնական ծանօթութիւն ունեցողները: Թէ բրպիտի յարգ էր վայելում նա օտարների, յատկապէս Վիեննայի Բարձր կարգի հասարակութեան առաջ՝ վկայում են նորա մահուան առթիւ Աւստրիոյ Կայսրից ստացուած ցաւակցական հեռագիրն ու Վիեննայի քաղաքագլխի նամակը: Եօթանասուն և ութամեայ ալեգարդ Ուսւլմեականը վաղուց էր իջել, ինչպէս յիշուեցաւ, գրական ասպարիզից, բայց Վիեննայի Միաբանութեան կորուստը յանձին նորա անփոխարինելի է:

Նոր արբաշայր ընտրուած է Հ. Թոռնեան:

